

DIYANET DERGİSİ

**DİNİ - İLMİ - EDEBİ
ÜÇ AYLIK DERGİ**

Ocak-Şubat-Mart
1988

Cilt : 24
Sayı : 1

Diyamet İşleri
Başkanlığı Adına
İmtiyaz Sahibi
Mehmet TOPKAYA
Döner Sermaye İşletme
Müdürü

Yazı İşleri Müdürü
Orhan BALCI
Sürekli Yayınlar
Şube Müdürü

Yazı Tetkik Kurulu
Yalçın ÜNAL
İbrahim URAL
Orhan BALCI

Yayına Hazırlayan
Alhaddin KOÇAK

Adres
Dr. Mediha Eldem Sk.
No. 85
Tlf : 125 66 11/379
Kocatepe / ANKARA

Dizgi ve Baskı
AYYILDIZ
MATBAASI A.Ş.
222 69 40 - 222 69 41
213 19 62 — ANKARA

BU SAYIDA

TAKDİM

Halit GÜLER

3-4

İSLÂM VE DOĞUM KONTROLÜ

Dr. Tayyar ALTIKULAÇ

5-36

BİR ÂYETİN İŞİĞİNDE

**MOLLA HÜSREV'DE İMAN - AMEL
MÜNASEBETİ**

Yrd. Doç. Dr. Celâl KIRCA

37-46

KUR'AN'DA İFK OLAYI

Doç. Dr. İsmet ERSÖZ

47-56

PEYGAMBERLİK

(Allah Elçiliği)

Doç. Dr. Abdullah AYDEMİR

57-80

BULGARİSTAN KOMÜNİST

CEHENNEMİNDEKİ MÜSLÜMANLAR

Ahbaru'l - Âlemi'l - İslâmî
gazetesinden tercüme :

Kemal YAMAN

81-92

KİTAP DÜNYASINDAN

Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU

92-95

Abdullah AYDEMİR

1938 yılında Isparta/Eğirdir ilçesi Tepeli köyünde doğdu. Isparta İmam-Hatip Okulu'nu ve İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nü bitirdi. Konya İmam-Hatip Okulu'nda öğretmenlik yaptı. 1966-1968 yıllarında Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde Tefsir asistanı olarak çalıştı. Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü'nde Tefsir öğretmenliği yaptı (1970-1975). Tefsir dalında doktora yaptı ve 1986'da doçent oldu.

Halen Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde görevini sürdürmektedir.

Peygamberlik

“Allah Elçiliği”

Doç. Dr. Abdullah AYDEMİR
D. Eyl. Ü. İlahiyat Fak.

Peygamberler Hakkında Genel Bilgi

Peygamber kelimesi, Farsça kökenli olup “haberci”, “Allah’tan haber getiren” demektir. Dilimizde bu kelimeyi “elçi” sözü karşılar. “Rasûl” ve “nebî” kelimeleri de Arapça kökenli olup takribî olarak aynı anlamda kullanılmaktadırlar. Yalnız bu son iki kelime

(rasûl ve nebî)'nin ifade ettikleri mânânın aynı olduğunu savunanlara karşılık, aralarında nüans (ince bir fark) olduğuna dikkati çekenler de vardır. Buna göre “rasûl” : Kendisine Allah tarafından kitap verilen, yeni ahkâmla gelen ve bunu insanlara tebliğ eden kimsedir⁽¹⁾; “nebî” ise : Müstakil şerîati olmayan ve kendinden önce gönderilmiş peygamberin ahkâmı ile amel eden ve bunu insanlara anlatan Allah elçisidir⁽²⁾.

—oOo—

İnsan dışında kalan yaratıklar, genel manada, monoton diyebileceğimiz bir hayat yaşarlar⁽³⁾. Hareketleri belli ve sınırlıdır. Kendileri için çizilmiş olan çemberin dışına çıkmazlar. Onların bu hareketlerini, Kur’ân-ı Kerîm “Allah’a secde” olarak vasfeder⁽⁴⁾.

Allah insanı “en güzel biçimde” yaratmıştır⁽⁵⁾. Bu en güzel biçimde yarattığı insanda, diğer varlıkların tüm özelliklerini toplayıp bir araya getirmiş ve her şeyi onun emrine vermiştir⁽⁶⁾.

İnsan, akıl ve iradeyle donatılmıştır. Onun için de, diğer varlıklara hükmetmesi ve onlar üzerindeki egemenliğinde akıl ve iradenin rolü tartışılmaz. İnsan, kendisine Allah tarafından bahşedilen nimet ve lütuflara karşı, O’nu tanıma ve O’na ibâdetle mükelleftir⁽⁷⁾. Allah’a olan görevlerini yerine getirmede, insanın önüne bir takım engeller çıkar : Bunlar da, çeşitli istek ve arzular, ihtiraslar⁽⁸⁾ ve şeytan gibi⁽⁹⁾...

Bu engellerin aşılmasında insanlara en büyük mürşid ve yardımcı, hiç şüphesiz peygamberlerdir. Eğer peygamberler olmasaydı insanın Allah’ı bulması, O’na gerektiği tarzda ibâdet etmesi çok zor, hattâ imkânsız olurdu⁽¹⁰⁾. “Andolsun ki peygamberlerimizi belgelerle gönderdik; insanların doğru hareket etmelerini temin için pey-

(1) İbn Manzûr, Lisanü'l-Arap, R.S.L. maddesi.

(2) Aynı kaynak, N.B.E. maddesi.

(3) Fussilet, 41/12; el-E'raf, 7/54.

(4) El-Hacc, 22/18.

(5) Et-Tin, 95/4.

(6) El-Câsiye, 45/13; el-Mülk, 67/15.

(7) Ez-Zâriyat 51/56.

(8) Kaaf, 50/16.

(9) El-İşra, 17/62-64; el-Hicr, 15/39-40.

(10) El-Mâide, 5/16.

gamberlere kitâb ve ölçü indirdik..." âyeti⁽¹¹⁾ bu hususu açıkca ifade etmektedir.

İnsanın bu dünyada mes'ud ve bahtiyar olması, ölüm ötesi hayatta da korkulardan kurtulup özlenen Cennet'e kavuşması peygamberlere uymak ve gösterdikleri aydınlık yolda yürümekle mümkündür. Peygamberler mutlak mürşidlerdir ve gerçek yol, onların gösterdiği yoldur⁽¹²⁾.

İnsanlara doğru ve hak yolu göstermeye memur peygamberlere uyma ve onların gösterdiği istikamette hareket etme kolay olmamıştır. Dâvaları haklı olduğu halde, çok büyük çileler çekmişler ve ömür boyu bu çileli hayatları sürüp gitmiştir⁽¹³⁾. Nûh Peygamber'in yıllar yılı süren hak yola daveti ve kaviminin inat ve küfürde ısrarı⁽¹⁴⁾; Mûsâ ve kardeşi Hârûn'un Mısır'ın zalim krallarıyla olan mücadeleleri... bu mücadelenin en canlı birer sahneleridir⁽¹⁵⁾.

Peygamberlerin gayretleriyle kurulmuş "Tevhid" inancı ve bu inanca bağlı adâlet düzeni bazan uzun bir süre yaşama şansına kavuşmuş, bazan da çok kısa sürede yerini zulüm ve haksızlığa terk etmiştir. Bu gibi durumlarda Allah Teâlâ, yeni bir peygamberle insanların yardımına yetişmiştir⁽¹⁶⁾. Çağlar boyu akıp giden bu peygamberler zincirinin son halkası Hz. Muhammed (s.a.v.) olmuş; O'nunla peygamberlik son bulmuştur. Hz. Muhammed'in gönderildiği dönemde dünya, eşine nadir rastlanan zulüm ve haksızlıklarla çalkalanmakta idi. Gönüller, bâtil inanç ve hurafelerle dolmuştu. Özellikle, Hz. Muhammed (s.a.v.) in içinde büyüdüğü Arap toplumu putlara tapmakta, ahlâksızlık ve kötülüğün girdabında yüzmekteydi. Birbirine düşman kabileler halinde yaşayan insanlar, bir ateş çukurunun kenarına gelip dayanmışlardı⁽¹⁷⁾. Yahûdîlik, safiyetini ve orjinalliğini kaybetmiş⁽¹⁸⁾; Hristiyanlık ise "tevhid" inancından uzaklaşmıştı⁽¹⁹⁾.

Allah, kıyâmete kadar gelecek nesillerin ihtiyaç ve beklentilerine cevap verecek olan son mesajı Kur'ân-ı Kerim'i, son peygam-

(11) El-Hadîd, 57/25.

(12) El-En'âm, 6/48; el-Bakara, 2/38; el-A'râf, 7/35.

(13) Hûd, 11/32; el-Hacc, 22/42; Sâd, 38/12; eş-Şu'arâ, 26/105, 116.

(14) En-Necm, 53/52; el-Kamer, 54/9; Nûh, 71/21; el-Ankebût, 29/14.

(15) El-Bakara, 2/92; en-Nisâ, 4/153; Yûnûs, 10/75; el-İsrâ, 17/101...

(16) Eş-Şu'arâ, 26/142 v.d.

(17) Âl-i 'İmran, 3/103.

(18) El-Bakara, 2/75-80.

(19) Meryem, 19/88-94; el-Maide, 5/73.

beri Hz. Muhammed (s.a.v.)'le göndermiştir. Artık bundan sonra, ne yeni bir din ve ne de yeni bir peygamber aslâ gelmeyecektir⁽²⁰⁾.

Hz. Peygamber (s.a.v.) insanların peygamberlere olan ihtiyacını birkaç hadisinde sembolik olarak dile getirmiştir. Bu hadislerin ifadesine göre, kişiler tek başlarına kendilerine gelecek ve onları mahvedecek tehlikeleri bilemezler. Bir peygamber gelip bunu onlara bildirmelidir. İnsanlarda yaratılıştan var olan hırs, arzu, şehvet ve şeytanın tesiriyle içine düşecekleri birçok tehlikeler onları çenber içine almıştır. Bu, bir ateş çemberi demektir. İnsanları bu ateş çemberinden sadece peygamberler kurtarabilir; Allah insanları, özellikle manevî yönden doyuracak bir takım sofralar kurmuştur. İşte peygamberler, bu Allah sofrasına çağıran görevli kişilerdir. Bu görevlilerin davetine uymayanlar ileride, aç kalmanın ötesinde, açlıktan bin defa daha beter ve çok şiddetli olan cezaya uğrayacaklardır⁽²¹⁾.

Peygamberlerden, bir hikmete bağlı olarak bazı olağanüstü haller görülebilir. “Mucize” diye adlandırılan bu olağanüstü şeyler, onu ortaya koyan peygambrin, “hak peygamber” oluşunun en mühim delilidir. Fakat, hiçbir peygamber Allah lutfetmedikçe mucize gösteremez. Peygamberleri sadece mucize gösteren kişiler olarak düşünmek ve onlardan daima mucize beklemek yanlıştır. Peygamberin asıl görevi mucize göstermek değildir.

Kur’ân-ı Kerîm, Hz. Nûh’ın “Tûfân”⁽²²⁾, Hz. Salih’in “Nâka”⁽²³⁾, Hz. Mûsâ’nın “Asâ” ve “Yed-i Beyzâ”⁽²⁴⁾, Hz. İsâ’nın Allah’ın izniyle “hastaları iyileştirme”⁽²⁵⁾ ve “ölüleri diriltme”⁽²⁶⁾ gibi mucizelerini haber vermektedir. Bu mucizeler ve peygamberlere nisbet edilebilecek diğerleri “hissî” mucizelerdir. Yani bunlar gösteril-

(20) El-Ahzâb, 33/40; Âl-i İmrân, 3/85; el-Maide, 5/3.

(21) El-Buharî, Sahih, Rikak, 27; İ’tisam, 2; Enbiya, 40; Müslim, Fedail, 17-19; Tirmizî, Edeb, 82.

(22) Hûd, 11/36-48; el-Mü’minûn, 23/23-30.

(23) Eş-Şu’arâ, 26/154-158; Hûd, 11/64-68; el-A’râf, 7/73; el-Kamer, 54/27-31; eş-Şems, 91/13-14.

(24) El-A’râf, 7/103-126; Tâhâ, 20/43-70; eş-Şu’arâ, 26/29-49.

(25) Âl-i İmrân, 3/49.

(26) El-Maide, 5/110.

diği anda orada bulunanlarca görülmüş, hislerle müşahede edilmiş maddî mucizelerdir ki, elinde zuhur eden peygamberin doğruluğuna, hak peygamber oluşuna delildirler. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in de bu kabil maddî ve hissî mucizeleri vardır. Ayın ikiye bölünmesi⁽²⁷⁾ ve Mi'rac v.b. gibi⁽²⁸⁾. Efendimizin esas mucizesi, Kıyâmet'e kadar devam edecek olan Kur'ân-ı Kerîm'dir. Kur'ân-ı Kerîm "aklî" bir mucizedir. Üzerinde çalışıldığı, tetkikler yapıldığı, araştırıldığı zaman, mucizeliği daha iyi idrak edilebilir.

Bir defa daha ifade etmek gerekirse şunu söyleyebiliriz: Hiçbir peygamber Allah'ın izni olmadan, kendiliğinden mucize gösteremez. Buna rağmen, insanlar çoğu kez peygamberlerin esas görevlerini anlamak istememiş, yanlış yollara saparak onlardan beşerin yapamıyacağı hârikulâde şeyler istemişlerdir⁽²⁹⁾. Özellikle Mekke müşrikleri Hz. Peygamber (s.a.v.) in normal davranışlarını yadırgamışlar, O'nu insanüstü bir şekilde düşünmüşlerdir. Onlara göre, Hz. Muhammed (s.a.v.) nafaka temini için çarşı ve pazarlarda dolaşmamalı; sıradan insanlar gibi yemek yememeli; kendisiyle birlikte uyarıcı ıgörevi yapacak beraberinde bir melek bulunmalı⁽³⁰⁾; üzerine gökten bir hazine atılmalı veya bir bahçesi olmalı da o bahçeden hiç zahmet ve meşakkat çekmeden yiyip içmelidir⁽³¹⁾. Peygamber kendilerine yerden sular fışkırtmalı⁽³²⁾ yani bir işaretiyle yer yarılmalı, oradan gökyüzüne yükselen sular çıkmalı; semayı parça parça edip üzerlerine düşürmeli⁽³³⁾; oturduğu ev altun'dan olmalı⁽³⁴⁾, sade bir vatandaş gibi ahşap veya kârgir binalarda oturmamalı; oturduğu yer köşk ve saray da olsa bu bilinen malzeme ile yapılmış olmalı, altun'dan olmalı.

Ayrıca peygamberin hak olduğunu tasdik edici olarak kendilerine gökten melekler indirilmeli veya peygamber olarak kendilerine bir beşer yerine "melek peygamber" gelmeli⁽³⁵⁾; veya Allah'ı gör-

(27) El-Kamer, 54/1-2; Muhammed, 47/18.

(28) El-İsrâ, 17/1.

(29) Ez-Zühurf, 43/53; el-Fürkan, 25/7-8.

(30) El-Fürkan, 25/7.

(31) Aynı sûre, 25/8.

(32) El-İsrâ, 17/90-91.

(33) El-İsrâ, 17/92.

(34) El-İsrâ, 17/93.

(35) El-Fürkan, 25/21; Ebussuûd, İrsâdü'l-Aklî's-Selîm, Mısır, 1372/1952, IV, 85.

meliler⁽³⁶⁾. Yani Allah (c.c.) Hz. Muhammed (s.a.v.)'in gerçek peygamber olduğunu, O'nu kendisinin görevlendirdiğini onlara bizzat söylemeli⁽³⁶⁾.

Özellikle bu son iki istek, onların ne kadar kibirli ve gururlu insanlar olduklarının delilidir. Yani onlar öylesine büyük insanlardır ki, beşer olan bir peygamberi dinlemezler, onunla konuşmaya tenezzül etmezler. Onlar olsa olsa ancak bir melek veya Allah'la konuşurlar; bunun dışında muhatap kabul etmezler. Âyette de işaret edildiği gibi bu aşırı bir azgınlığın ifadesidir⁽³⁷⁾.

Kur'ân-ı Kerîm'in ısrarla vurguladığı gibi, insan başıboş yaratılmış bir varlık değildir⁽³⁸⁾. Bir takım yükümlülükleri vardır. O, dünyaya imtihan için getirilmiştir⁽³⁹⁾; her türlü hareketi sürekli tesbit ve kaydedilmektedir⁽⁴⁰⁾. Dört başı mamur bir imtihandan söz edebilmek için, Allah'ın insanlara tüm hayır ve şer yollarını bildirmesi; emirlerini yerine getirdiği takdirde, elde edeceği sevap ve mükâfatları açıklayıp vadetmesi; şeytana uyup kötülük peşinde koşarsa çarptırılacağı cezalardan haberdâr etmesi gerekir. Yüce Yaratıcı'nın emir ve tekliflerini bilip öğrenmenin tek ve şaşmaz yolu da peygamberliktir. İnsan hangi yohun doğru⁽⁴¹⁾, hangi yolun eğri olduğunu; eğri yolda gidip sapıtığı, Allah'ı tanımaz bir duruma düştüğü takdirde göreceği cezayı ancak peygamberler aracılığı ile öğrenir⁽⁴²⁾.

Şayet Yüce Allah peygamberler gönderip insanlara neyin iyi, neyin kötü olduğunu veya bir başka ifadeyle, hangi hareketlerin rızasına uygun, hangilerinin olmadığını bildirmeseydi, bahse konu imtihan, hiç de adâlete uygun olmaz ve gayet haklı olarak, kulların itiraz hakkı kendiliğinden doğabilirdi. Neyin hak, neyin batıl olduğu kendilerine bildirilmediği için küfür başta olmak üzere, işledikleri günahlardan mazur sayılıp muaf tutulmaları gerekirdi. Halbuki Yüce Allah, peygamberler göndermekle bütün itiraz yollarını kapatmıştır⁽⁴³⁾. Engin rahmet ve merhametinin bir sonucu olarak

(36) El-Fürkan, 25/21; Sıddık Hasen Han, Fethu'l-Beyân fi Makasid'l-Kur'ân, Kahire, 1965, VI, 429.

(37) El-Fürkan, 25/21; Ebussuûd, İrşâd, IV, 85.

(38) El-Kıyâme, 75/36.

(39) El-Mülk, 67/2.

(40) Kaaf, 50/18; en-Nisâ, 4/1; Hûd, 11/93.

(41) El-Beled, 90/10; el-Kehf, 18/56; el-En'âm, 6/48.

(42) El-İnsan, 76/3-4.

(43) El-İsrâ, 17/15.

Allah, peygamber gönderip doğru ve eğriyi insanlara bildirmediğe kimseyi cezalandırmaz⁽⁴⁴⁾.

—oOo—

H. Âdem ilk insan ve ilk peygamberdir⁽⁴⁵⁾. Allah kendisine on sahife indirmiştir. H. Âdem'i takip eden asırlarda Yüce Allah ihtiyaca göre çeşitli yörelerde yaşayan insanlara elçiler göndermiş⁽⁴⁶⁾; emir ve yasaklarını bu yolla bizlere ulaştırmıştır. Peygamber gönderme Allah'ın değişmez kanunu (sünnetullah)'dur⁽⁴⁷⁾. Kur'ân-ı Kerîm'de çok az sayıda peygamberin adından bahsedilmiş, bunlar arasında da bazılarının kıssalarına yer verilmiştir⁽⁴⁸⁾. Kur'ân'da adı ve kıssası geçmeyen, kimliklerini, adlarını ve yaşayıp görev yaptıkları yöreleri bilmediğimiz belki onbinler, belki de yüzbinlerce peygamber gelip geçmiştir⁽⁴⁹⁾.

İsim ve kıssalarını Kur'ân'dan öğrendiğimiz peygamberlerden Dâvûd (a.s.)'a Zebûr Mûsâ (a.s.)'ya Tevrât; İsâ (a.s.)'ya İncîl ve son peygamber H. Muhammed (s.a.v.)'e de Kur'ân-ı Kerîm indirilmiştir⁽⁵⁰⁾. Bunlar, büyük kitaplardır. Bunlara nisbetle, hacim olarak daha küçük kitaplara “suhuf” adı velir ki, bunlardan on sahifenin H. Âdem'e verildiğini yukarıda söylemiştik. Geri kalanlardan elli sahife Şît(a.s.)'e, otuz sahife İdrîs(a.s.)'e, on sahife de H. İbrahim (a.s.)'e verilmiştir⁽⁵¹⁾.

—oOo—

Peygamberler, Allah'tan aldıkları “kutsal emânet” olan peygamberliği, muhataplarına en güzel tarzda duyurup tebliğ etmeye gayret sarfederler, vadeleri tamam olup bu fani âleme veda ederken, bazen bir sonraki peygamberi ümmetlerine müjdelerlerdi. Bu

(44) El-En'âm, 6/131.

(45) El-Bakâra, 2/31, 33, 34, 37; Âl-i İmrân, 3/33, 59; el-A'râf, 7/11, 19; el-İsrâ, 17/61; el-Kehf, 18/50; Tâhâ, 20/116, 117, 120...; A.İ. Hanbel, Müsned, V, 265; Tirmizi, Sünen.

(46) En-Nahl, 16/36.

(47) El-Bakâra, 2/87; el-Mâide, 5/15, 19, 32, 70, 75...

(48) En-Nisâ, 4/164-165.

(49) A.İ. Hanbel'in Müsned'inde yer alan bir rivayete göre peygamberlerin sayısı 124 bin olup bunların içinden 315'i rasûldür(Müsned, V, 226).

(50) En-Nisâ, 4/163; el-İsrâ, 17/55; el-Bakâra, 2/53, 87; el-En'âm, 6/91; el-Hadid, 57/27; el-En'âm, 6/19; el-Hicr, 15/87.

(51) Tâhâ, 20/133; A'la, 87/18, 19; İ. Hanbel, IV, 107; el-Kâmil, I, 47-49, 59.

müjdeleme, gelecek peygamberi tekid için yapıldı. Bu müjdelemede, gelecek peygamberin ismi veya bazı sıfatları da belirlenirdi. Sıra Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'e gelince, O'nun hem ismi, hem de sıfatları bir bir sayılmıştır. Kur'ân'daki uzunca bir âyet bunu haber vermektedir⁽⁵²⁾. Diğer peygamberler, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in zamanına yetiştikleri takdirde, O'na iman etme ve O'na yardımcı olma sözü de vermişlerdir⁽⁵³⁾.

Bugün elde mevcut Tevrat ve İncillerdeki bir kısım pasajlar ve bu pasajlardaki bazı cümle ve kelimeler⁽⁵⁴⁾, ciddi araştırmalardan sonra oldukça iyi tahlil edilmiş ve Hz. Peygamber'in bunlardaki isim ve sıfatları ortaya konmuştur⁽⁵⁵⁾.

Asr-ı Saadet denilen ve Hz. Peygamber'le dört halife dönemini içine alan devre ait bazı haberler, Tevrat'a dayanarak Yahudilerin ve İncil'e dayanarak Hristiyanların bir peygamber beklediklerini isbat etmektedir⁽⁵⁶⁾. Kur'ân-ı Kerîm ise buna atıflarda bulunur⁽⁵⁶⁾, Bu iki kitaptaki haberlere bakarak, Hz. Peygamber'i teşhis edip O'na inanan bazı Yahudi ve Hristiyan mühtediler ismen bilinmektedir⁽⁵⁷⁾. Buna rağmen, kıskançlık başta olmak üzere, çeşitli sebeplerle Hz. Peygamber'i kabul etmeyenler çoğunluğu teşkil etmektedirler.

Peygamber gönderme belli bir yöreye, belli bir kavme has değildir. Kur'ân'ın beyanına göre Yüce Allah, "her ümmete bir peygamber" göndermiştir⁽⁵⁸⁾. Allah azâbı ile korkutulmayan hiçbir millet yoktur⁽⁵⁹⁾. Peygamber olacak şahsın, belli bir ırka mensup olması da şart değildir. Yine Yüce Allah "vahiy" yoluyla emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmada belli bir dil de seçmemiştir. Pey-

(52) Âl-i İmrân, 3/81.

(53) Aynı âyet.

(54) Yuhanna İncili, 14/16, 26; 15/26; 16/7, 13; Rasûllerin İşleri, 3/22-24; Tesniye, 18/18-22; Habakkuk, 3/3; Tesniye, 33/2.

(55) Örnek olmak üzere Hindli Râhmetullah'ın, Ömer Fehmi Efendi-Nüzhet Efendi tarafından yapılan İzharu'l-Hakk tercümesine (İst. 1972) bakılabilir.

(56) El-Bakâra, 2/89, 144, 146; el-En'âm, 620.

(57) Abdullah İbn Selâm ve arkadaşları gibi. Bkz. el-Buhârî, Rikâk, 51; Enbiyâ, 1; Menâkıbu'l-Ensâr, 1; Tefsir, Bakâra sûresi kısmı, 6; el-İsâbe, II, 312; Üsdü'l-Gâbe, III, 176.

(58) Yûnûs, 10/47.

(59) Fatır, 35/24.

gamber ile, peygamberin gönderildiği millet arasında anlaşmayı kolaylaştırmak için her peygamber kendi milletinin dili ile gönderilmiştir. Yani Allah'ın vahyi o milletin dili ile inmiştir⁽⁶⁰⁾.

Peygamberlik Allah vergisidir. Çalışıp çabalamakla peygamber olmak mümkün değildir. Allah, dilediği kimseyi bu iş için seçer⁽⁶¹⁾ ve kimi seçeceğini de "çok iyi bilir"⁽⁶²⁾. Peygamber seçilecek kişinin âilesinin servet sahibi olması da şart değildir⁽⁶³⁾. Bir peygamber âilesinden birden fazla peygamber çıktığı gibi; bir kardeş veya oğulun Allah tarafından aynı makama seçildiği de olmuştur. Yalnız bu da şart değildir. Nitekim, Hz. İbrahim'in böyle bir niyazı geri çevrilmiştir⁽⁶⁴⁾. Peygamber çocukları içinde babalarının davasına baş koymuş ve bu yolda ömür tüketmişler olduğu gibi, ona inmayan ve karşı koyanlar da çıkmıştır. Nûh Peygamber'in oğlu buna örnektir⁽⁶⁵⁾. Peygamber eşleri içinden de kocalarına inmayanlar olmuştur; Nûh ve Lût peygamberlerin hanımları gibi⁽⁶⁶⁾. Allah tarafından peygamberliğe seçilecek kişinin atalarının "kâfir" olmaları da peygamber seçilmeye engel değildir. Nitekim Hz. İbrahim'in babası böyle idi⁽⁶⁷⁾.

Peygamberlerin tebliğ ettikleri inanç esaslarında fark yoktur. İlk peygamber Hz. Âdem (a.s.) ile son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.)'in getirdiği imân esasları aynıdır. "Âmentü" yü oluşturan Allah, melek, kitap, rasûl, âhiret ve kaza-kader inancı hepsinde aynıdır⁽⁶⁸⁾. Değişen, dinî hükümler ve hukuka bağlı konulardır. İbâdetsiz bir din düşünmek imkânsızdır. Milletine ibâdet emretmeyen hiçbir peygamber de yoktur⁽⁶⁹⁾. Yalnız, ibâdetlerin ve meselâ namazın, orucun ve diğer kulluk görevlerinin teferruat ve detayları bizce tam olarak bilinmemektedir.

—oOo—

(60) İbrâhim, 14/4.

(61) El-Cum'a, 62/4.

(62) El-En'âm, 6/124.

(63) Ez-Zuhruf, 43/31-32.

(64) El-Bakâra, 2/124.

(65) Hûd, 11/42-43.

(66) Et-Tahrîm, 66/10.

(67) El-En'âm, 6/74; Meryem, 19/42-48.

(68) El-Bakâra, 2/285-286

(69) El-Bakâra, 2/183; Meryem, 19/31, 55, 59; Taha, 20/14; el-Enbiya, 21/73...

Bütün peygamberler bizim gibi insandır. Bir ana ve bir babadan doğmuşlardır⁽⁷⁰⁾. Onlar da yerler, içerler, uyurlar, uyanırlar, evlenip çocuk sahibi olurlar. Çarşı ve pazarlarda gezerler. Çalışıp çabalarlar. İş güc sahibidirler. Belli bir zanaatla meşgul olabirler.

Peygamber olmaları onlara insanüstü sıfatlar kazandırmaz. “İlâh” veya “yarı ilâh” gibi bir duruma yükselmezler. Tarih içerisinde Yahûdilerin ‘Uzeyr (a.s.)’e, Hristiyanların İsâ (a.s.)’ya insanüstü sıfatlar vermiş olmalarının hiçbir haklı ve mantikî sebebi yoktur. Onlar Allah’ın oğulları değildirler⁽⁷¹⁾; Hz. İsâ Allah değildir⁽⁷²⁾. Bu iddianın sahipleri sapıktır ve kâfirdir⁽⁷³⁾.

İnsanoğlu kötülüğe meyyal yaratılmıştır. Çok çabuk azıp sapabilir. Peygamberlerin getirdikleri gerçekler benimsenmez, ortaya koydukları yüce ahlâk umdeleri sosyal hayata maledilmezse kötülüklerin ardı arkası kesilmez. Yalan, hırsızlık, rüşvet, sahtekârlık, zayıfları ve güçsüzleri ezme, putperestlik sistemleşir. Yüce idealer bir anda yerini azgınlıklara ve ahlâksızlıklara terkeder. Böyle bir toplumda, peygamberlerin liderliğinde bile belli hedeflere ulaşmak güçleşir ve zaman alır.

Peygamberlik çok yüce ve şerefli bir görev olmakla birlikte, tabiatı gereği oldukça zor ve sıkıntılıdır. Peygamberlerin bir kısmının çileleri yıllar yılı sürmüştür. Meselâ 23 yıl devâm eden tebliğ görevi sırasında Hz. Muhammed (s.a.v.)’in özellikle Mekke döneminde çektiği sıkıntılar beşerin tahammül gücünü aşan sıkıntılardır. Hz. İbrahim’in inatçı ve zalim kavmiyle Nemrud’dan, Hz. Mûsâ’nın Firavun’dan, Hz. Nûh’un milletinden gördükleri sıkıntılar katlanılması çok zor şeylerdi. Yüce Allah, çok sıkıntılı olan bu görevi

(70) Hz. Âdem’in topraktan yaratılmış olmasıyla, Hz. İsâ’nın babasız dünyaya gelmesi istisnai bir durumdur.

(71) Et-Tevbe, 9/30-31; el-Mâide, 5/17, 72.

(72) El-Mâide, 5/17, 72.

(73) El-Mâide 5/17.

erkeklere yüklemiş⁽⁷⁴⁾, kadınların narin fizikî ve rûhî varlıklarını bu ağır yükten muaf tutmuştur⁽⁷⁵⁾.

—oOo—

Maneviyatı kuvvetli, bize göre ibâdet ve taâtı daha ileri de-
recede olan birinin görünmeyi gördüğü; bilinmeyi bildiği tar-
zındaki bir kanaât insanların zaâflarındandır. Bu kanaât peygam-
berler hakkında çok daha ileri boyutlardadır. Peygamber olan kişi-
nin önüne “gayb âlemi” boylu boyunca açılmış olup, her an ona bak-
makta ve olup bitenleri daima görüp gözlemekte; gördüklerinden
dilediğini de insanlara haber vermektedir, zehâbına kapılanlar çok-
tur.

Oysa gayb'ı bilmek ve bildirmek sadece Allah'a mahsustur⁽⁷⁶⁾.
Eğer gaybı bir âlem veya bir dünya olarak düşünürsek, bu âlem
veya dünyanın kapılarına vurulmuş kilitleri sadece O açar⁽⁷⁷⁾. Bize
göre uçsuz bucaksız olan evrenden, başta insan olmak üzere en kü-

(74) Yûsuf, 12/109; el-Enbîya, 21/7.

(75) İmam Ebu'l-Hasen el-Eş'arî (v. 324/936) ve bazı zahirilerle bir kısım
hadisçiler, peygamberlerin “erkek olma” şartına muhalefet ederek Kur'ân'-
da zikri geçen Hz. Meryem ve Hz. Mûsâ'nın anası gibi bazı salih kadınların
peygamberliklerini ileri sürmüşlerdir. Onlara göre, bir kısım
âyetlerde geçen “vahiy” sözü ilham ve irşad anlamına değil, gerçek va-
hiy demektir. En kuvvetli delilleri Hz. Mûsâ'nın anasına vahiyden bah-
seden Kasâs sûresinin 7. âyetiyle, yine Hz. Mûsâ'nın anasına yapılan
vahyi dile getiren Tâhâ sûresinin 38. âyeti ve diğerleri meyanında de-
lâletleri zayıf da olsa, Havarîler (Mâide, 5/111) ve meleklerle (Enfâl,
8/12) vahyi dile getiren âyetlerdir.

Hz. Mûsâ'nın anasına gelen ilham ve vahyin benzeri durumlar
Kur'ân-ı Kerim'de vardır. Bal arısına yapılan vahiy gibi (en-Nahl, 16/68).

İmâm Ebu'l-Hasen el-Eş'arî, yukarıda işaret edilen âyetler ve bir
kısım hadislere (Buhârî, Enbiyâ, 32, 46) dayanarak Hz. Âdem'in eşi
Havvâ, Hz. İbrâhim'in eşleri Sâre ve Hâcer, yukarıda işaret edildiği
gibi Hz. Mûsâ'nın anası, Hz. İsâ'nın anası Meryem ve Âsiye'yi de pey-
gamberlerin sayısını altıya çıkarmıştır (Geniş bilgi için bkz. es-Sâbûnî,
el-Bidâye fî Usûlû'd-Dîn, Ankara, 1979, s. 53, nşr. ve trc. B. Topaloğlu;
İbn Kutluboga, Şerhu'l-Müsâyere, Bulak, 1317, s. 197; Harpûtî, Tenkihu'l-
Kelâm, Derseâdet, 1330, s. 281 v.d.; Kâmil Miras, Sahih-i Buhârî Muht-
tasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi, Ankara, 1972, IX, 150; Krş. İbn Hazm,
el-Fsl, Beyrut, 1395, V, 17-19; Dr. Osman Karadeniz, Mucize Problemi,
İzmir, 1984, s. 3, basılmamış doktora tezi).

(76) El-Bakâra, 2/33; el-En'âm, 6/73; Yûnus, 10/20.

(77) Ez-Zümer, 39/63; eş-Şûrâ, 42/12.

gök yaratıklara varıncaya kadar kim ne yapıyor, ne yapmış ve ne yapacaksa hepsini en mükemmel anlamda sadece Allah bilir⁽⁷⁸⁾. Evrenin, yer ve göklerin gaybını O'ndan başka bilen yoktur⁽⁷⁹⁾.

Bir peygamberin gaybla ilgili olarak verdiği haberler sadece Allah'ın ona bildirmesiyledir. Allah'ın bildirmesi dışında peygamberin herhangi bir gaybı bilip onu insanlara duyurması peygamberliğin gerektirdiği bir sıfat değildir. Peygamberlerin gaybla ilgili olarak verdikleri veya gayb âleminden getirdikleri haberler, onlara Allah'ın vahiy yoluyla ulaştırıp bildirdiği haberlerdir. Allah'ın bildirmediğini onlar bilemezler⁽⁸⁰⁾. Şu âyet meâli bunu açıkca ifade etmektedir :

“... Ben peygamberlerin ilki değilim; benim ve sizin başınıza neler geleceğini bilemem; ben ancak bana vahyolunana uymaktayım...”⁽⁸¹⁾.

Asr-ı Saadet'te meydana gelen bir takım olaylar da, şayet Allah bildirmezse peygamberlerin gaybı bilmediklerini göstermektedir. Buna en güzel örnek “İfk” hadisesidir⁽⁸²⁾. Ayrıca :

Sahabeden Abdullah İbn Sehl Hayber'de öldürülmüş ve katili bulunamamıştı. Allah tarafından vahyile katilin kim olduğu bildirilmediği için, Abdullah'ın yakınlarına diyetini Hz. Peygamber kendi malından ödemiştir⁽⁸³⁾;

Medine'de bir eve toplanan genç kızlar def çalarak Bedir'de şehid olan yakınlarının iyiliklerini dile getiriyorlardı. İçlerinden biri : “...İçinizde peygamber var; yarın ne olacağını bilir” dedi. Bunu duyan Hz. Peygamber (s.a.v.) müdahale etti : “Doğru değil bu! Böyle söyleme!...”⁽⁸⁴⁾. Yani peygamber yarın ne olacağını bilmez, diye ikaz etti;

Bir sefer sırasında Hz. Peygamber (s.a.v.)'in devesi kaybolmuştu. Bir münâfık: “Muhammed peygamber olduğunu iddia ediyor;

(78) El-Bakâra, 2/235, 255; Âli-i İmrân, 3/29; el-Mâide, 5/97, 99; el-En'âm, 6/3.

(79) El-En'âm, 6/59; en-Neml, 27/65.

(80) El-Cinn, 72/26-27.

(81) El-Ahkaaf, 46/9.

(82) Bkz. en-Nûr, 24/11-24.

(83) El-Buhârî, Ahkâm, 38.

(84) El-Buhârî, Meğâzî, 12; Nikâh, 48.

size gökten haberler veriyor, ama kendi devesinin nerede olduğunu bilmiyor” dedi. Durumu haber alan Hz. Peygamber (s.a.v.) konuya açıklık getirme ihtiyacını duydu ve: “Andolsun ki ben, Allah’ın bana bildirdiğinden başkasını bilemem!” buyurdu⁽⁸⁵⁾.

Bu ve benzeri haberler peygamberlerin gaybı bilmediklerini ortaya koymaktadır. Bir de, peygamberler istedikleri anda vahiy alamazlar. İfk hadisesinde olduğu gibi Hz. Âişe’ye iftira atanların dedi-kodularıyla bir aya yakın ortalık çalkalanmış, vahiy gelmediği için işin iç yüzü anlaşılamamıştı. Münâfıklarca estirilen menfi hava Hz. Peygamber’i, âile çevresini ve müslüman camiayı fevkalâde üz-müştü⁽⁸⁶⁾. Eğer vahiy alma kendi iradesiyle olsaydı bu kadar (bir aya yakın) beklemez, daha başlangıçta bu işi kestirip atardı.

Peygamberlerin Sıfatları

Birer insan olduğunu söylediğimiz⁽⁸⁷⁾ peygamberlerin kendilerine has bazı sıfatları vardır. Bu sıfatlarla onlar, normal insanlardan ayrılırlar. Allah’ın kendilerini bu kutsal göreve seçmeden önceki yaşayışları diğer insanlarınkinden farklıdır. Hırsızlık, yalancılık, dolandırıcılık, putlara tapma, ahlâk dışı ilişkiler ve benzeri şeylerden uzak kalmışlardır. Eğer ahlâkî yönden düşüklük sayılan bir şeyi peygamberlikten önceki hayatlarında yapmış olsalardı, peygamber olduktan sonra insanları ondan sakındırmaları göç olurdu. Sözleri, muhataplarına tesir etmezdi.

Tarihin kaydettiğine göre, daha çocukluk döneminden itibaren Peygamberimizin hayatında görülen dürüstlük ve temiz yaşayış dikkatleri çekmiş, gençlik döneminin ilk yıllarından itibaren kendisine “Muhammedü’l-Emîn” (Güvenilen, karakterli ve dürüst Muhammed) denmiştir. “Hulfü’l-Füdûl” adıyla anılan ve amacı mazlumlara yardım olan derneğe katılmış ve bu dernekte aktif rol oynamıştır⁽⁸⁸⁾.

Hz. Peygamber’in çocukluk ve gençlik dönemlerinde ve kendisine vahiy gelmeden önce aslâ puta tapmadığı ve putperestlikle ilgilenmediği gibi putlar adına takdim edilen yemeklerden yemediğine dâir de elimizde sahih haberler vardır⁽⁸⁹⁾.

(85) Aynı yer, İ’tisam, 8; Bkz. M. Bahçeci, Peyg.lik ve Peyg.ler, s. 91.

(86) İbn Kesîr, tefsîr, V, 61 v.d.

(87) İbrahim, 14/11; el-Kehf, 18/110; Fussilet, 41/6.

(88) İbn Sa’d, et-Tabakatü’l-Kübrâ, I, 128-129; es-Süheyli, er-Ravdu’l-Ünf, I, 91, Kâhire, 1387/1967.

(89) El-Buhârî, Menâkıbü’l-Ensâr, 24; İbn Sa’d, et-Tabakatü’l-Kübrâ, I, 158.

“Şerh-i Sadr” denilen olay⁽⁹⁰⁾ bir peygamberi Allah’ın kötülüklerden uzaklaştırılmasının temsili bir ifadesidir. Yüce Allah (c.c.) Hz. Muhammed (s.a.v.)’i peygamberlik öncesi dönemde müşrik arapların işledikleri bütün kötülüklerden koruyordu. O, içinde yaşadığı cemiyetin en faziletlisi, en güzel ahlâka sahip olanı, soyu sopu temiz biri idi. İnsanlara son derece iyi davranır, herkese iyilik yapmaktan zevk duyar, zayıflara ve mazlumlara yardım ederdi⁽⁹¹⁾. Sakin ve üstün bir tabiata sahipti. Bozgunculuk ve fesat nedir bilmezdi. Kimseye nahoş söz söylemez; kimseyle kavga etmezdi⁽⁹²⁾.

Hz. Muhammed’in en büyük düşmanlarından olan Ebû Cehil bile O’nu doğru ve emin bir kişi olarak biliyor, şahsına değil fakat getirdiği dine karşı çıkıyordu. En’âm sûresinin 33. âyetinin nüzul sebebi de budur⁽⁹³⁾.

Kur’ân’daki bazı âyetler, peygamberlerin nübüvvetten önceki temiz yaşayışlarına (ısmet) delâlet etmektedir. Ünlü müfessir er-Râzî (v. 606/1209) En’âm sûresinin “... Biz güzel davrananlara böyle karşılık veririz...” meâlinde olan 84. âyeti münasebetiyle bu konuda doyurucu bilgiler verir⁽⁹⁴⁾.

Salih peygamber (a.s.), peygamber olmadan önce kâvmi içinde olgun davranan, doğru-dürüst hareket eden biri idi. Önemli işlerde dâima kendisine fikir danışılırdı. Peygamber olup kâvmine, akıl ve mantığa aykırı davranışlarını terketmelerini, bir olan Allah’a inanıp putlara tapmaktan vazgeçmelerini söyleyince derhal tepki gösterdiler ve daha önceki o güzel davranışlarını unuttu verdiler : “... Ey Salih! sen bundan önce, aramızda kendisinden iyilik beklenir bir kimse idin...”⁽⁹⁵⁾. Onların bu sözleri, peygamber olmadan önce Salih (a.s.)’in iyi bir kişi olduğunun Kur’ân âyetiyle perçinlenmiş bir kanıttır⁽⁹⁶⁾.

Hz. Mûsâ, gençlik döneminde Mısır’dan yola çıkıp Medyen yöresine geldiğinde Şu’ayb (a.s.)’in kızları onun dürüstlüğüne ve if-

(90) İbn Sa’d, et-Tabakat, I, 150 v.d.

(91) El-Buhârî, Bed’ü’l-Vahy, 1.

(92) İbn Hişâm, es-Sîre, I, 194.

(93) En-Neysâbü’rî, Esbâbü’n-Nüzûl, Kâhire, 1968, s. 144-45; et-Taberî, tefsir, VII, 180-182; İbnü’l-Cevzî, Zâdü’l-Mesîr, III, 27-28.

(94) M. Gayb, XIII, 62 v.b.

(95) Hûd, 11/62.

(96) Bkz. el-Keşşâf, II, 407; el-Kasimî, Mehasinü’t-Te’vîl, IX, 3461.

fetine şahit olmuşlardı. İçlerinden biri babasına : "...Babacığım! Onu ücretli olarak tut; ücretle tuttuklarının en iyisi bu güçlü ve **güvenilir** adamdır, dedi" (97).

İslâm tarihçileri ve bazı müfessirler Hz. Mûsâ'nın bu âyet-te geçen gücü ve **güvenilir** oluşu hakkında oldukça detaylı bilgiler vermişlerdir (98). Burada önemli olan, peygamberlik öncesi döneme ait yaşayışında bir nebinin güvenilir oluşudur.

İstisnasız bütün peygamberler, peygamberlik öncesi hayatlarında, diğer insanlardan hemen farkedilen bir ahlâkî olgunluk içinde olmuşlar, nefret edilen huy ve davranışlardan uzak kalmışlardır.

—oOo—

Peygamberlerde "**peygamberlik**" ten önce var olan günahlardan uzak kalma, kötülüklere bulaşmama, ahlâken düşüklük sayılan şeyleri terk gibi sıfatlar peygamber olduktan sonra daha kuvvetli şekilde devâm etmiş, artmış eksilmemiştir. Bu güzel huy ve sıfatlar ibadetlerle bütünleşmiş ve kemalin zirvesine ulaşmıştır.

Allah'tan gelen vahye peygamber ilk olarak kendisi inanır. İman esaslarından bir veya bir kaçını inkâr gibi bir durum peygamberlerde asla görülmez (99). Kur'ân, Allah'ın birliği fikrini yerleştirmek, ahlâk esaslarını cemiyete benimsetmede verdikleri büyük mücadele sonunda hayatlarını kaybeden peygamberlerden bahseder (100).

Peygamberin, ilâhî emir ve yasaklara aykırı hareketi düşünülemez. Sözlerine, işlerine ve özlerine asla günah karışmaz :

"Rabbinden sana vahyolunana uy, O'ndan başka tanrı yoktur" (101);

"De ki : ... Ben ancak Rabbimden bana vahyolunana uyuyorum", meâlindeki (102) âyetler bunu ifade eder.

—oOo—

(97) El-Kasas, 28/26.

(98) El-Bidâye, II, 224; et-Taberî, tefsîr, XX, 62-65; İbn Kesîr, tefsîr, IV, 510.

(99) El-En'âm, 6/14; el-İsrâ, 17/39; ez-Zümer, 39/64-66; 11-14; el-Buhârî, Cenaiz, 80.

(100) El-Bakâra, 2/61, 87, 91; Âl-i İmrân, 3/21, 112.

(101) El-En'âm, 6/106; el-Ahzâb, 33/2. Ve ayrıca bkz. Yûnus, 10/109.

(102) En'âm 6/50; el-A'râf, 7/203; Yûnus, 10/15; el-Ahkaâf, 46/9.

Tebliğ, peygamberlerin en başta gelen görevlerinden biridir. Bunda en küçük bir kusurları düşünülemez. Tebliğinde artırma veya eksiltme yapamazlar; kendilerine ulaşan bilgileri değiştiremezler⁽¹⁰³⁾. Böyle bir şeye kalkışmanın cezası çok ağırdır :

“Eğer Muhammed, Bize karşı, ona bazı sözler katmış olsaydı, Biz kendisini kuvvetle yakalardık, sonra da O’nun şah damarını koparırdık. Hiç biriniz de O’nu koruyamazdınız”⁽¹⁰⁴⁾.

Bütün peygamberler, çok önemli olan bu **tebliğ** görevini kusursuz yerine getirdikleri için Kur’ân onları bize “**emîn**” kimseler olarak takdim eder⁽¹⁰⁵⁾.

Peygamberler hayatın her sahasında olduğu gibi, ibâdetlerde ve diğer davranışlarda da gönderildikleri insanlara en büyük rehberdirler. Hareket ve davranışları ilâhî emirlere uygundur. Haram veya sevilmeyen hattâ yadırganan bir davranış onlardan sadır olmaz. Bir âyette bu şöyle ifade edilmiştir :

“Onları, emrinizle doğru yolu gösteren önderler yaptık; onlara hayırlı işler yapmayı, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik. Onlar bize kulluk eden kimselerdi”⁽¹⁰⁶⁾;

Şu’ayb (a.s.)’a karşı menfi bir tavır takınmış olan kavmine o şöyle karşılık verdi :

“Ey milletim! Rabbimden benim bir belgem olduğu ve bana güzel bir rızık verdiği halde, O’na karşı gelebilir miyim? Söylese-nize! Size yasak ettiğim şeylerde, aykırı hareket etmek istemem; gücümün yettiği kadar ıslâh etmekten başka bir dileğim yoktur. Başarım ancak Allah’tandır, O’na güvendim; O’na yöneliyorum”⁽¹⁰⁷⁾.

Kutsal kitaplarda, ağırlığını ibâdetlerin teşkil ettiği bazı konularda detaylı bilgi bulunmayabilir. Bu gibi hallerde peygamber kavî (sözü) veya fiilî (bizzat yaparak) veyahut da hem kavî, hem de fiilî olarak gerekli açıklamayı yapar. Namaz, oruç, hacc, zekât vb. konularda olduğu gibi. Meselâ, Hz. Peygamber Kur’ân’da

(103) Yûnus, 10/15.

(104) El-Hakka, 69/44-47.

(105) Ed-Duhân, 44/18; eş-Şu’arâ, 26/107, 125, 143, 162, 178, 193.

(106) El-Enbiya, 21/73.

(107) Hûd, 11/88.

müteaddit yerlerde geçen “Namaz kılınız!” emrini⁽¹⁰⁸⁾, bu emri aldığı andan itibaren vefâtına kadar, yıllar boyu hiç aksatmadan devâm etmiş⁽¹⁰⁹⁾ ve ibâdetlerde örneğin kendisi olduğunu da şu

(108) El-Bakâra, 2/43, 83, 110; en-Nisâ, 4/77, 103; el-En’âm, 6/72; Yûnus, 10/87; el-Hacc, 22/78; en-Nûr, 24/56...

(109) İbâdet konusunda tenbel ve gevşek olanlarla, mü’minleri dinden ve ibâdetten soğutmak veya başkalarının da kendileri gibi ibâdetsiz olmasını arzu edenlerin “salât-ı dâime” diye bir safsatayı sık sık tekrar ettikleri duyulmaktadır. Buna göre, kişi dinde belli bir dereceye yükselince artık o, hep namazda sayılır; dâima namaz kılıyormuş gibi sevap alır. Artık soğuk ve sıcak zamanlarda abdest almaya, kibleye yönelmeye, câmilere koşmaya gerek yoktur.

Yine bu tipler tarafından Kur’ân’da yer alan : “Sana yakın gelinceye kadar Rabbine ibâdet et!” (el-Hıcr, 15/99) âyetindeki “yakın” sözü belli bir makam olarak ele alınmış, o makama erdiklerinde ibâdetlerin kendilerinden düşeceği yolunda yorumlar yapılmıştır. Ehl-i Sünnet” ten olan hiç bir din bilgini bu görüşü paylaşmaz. Hattâ Şîî müfessirler bile bu kelimenin yorumunda Ehl-i Sünnet’le birleşirler (Bkz. et-Tabresî, Mecme’u’--Beyân, VI, 347; X, 392).

Âyetteki “yakın” sözü “ölüm” anlamındadır. Âyetin mânâsı ad “Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibâdet et” demektir. Bu âyetten Allah’a olan kulluk borcumuzun “ölümceye kadar devâm edeceğini” anlamaktayız. Eğer bir müslüman Allah’a kulluk görevini yerine getirmek istemiyorsa, cezasını göze alır ve ibâdet etmeyebilir. Akıllı olan kişi buna kendisi karar verir. Burada önemli olan, hangi gayeye hizmet ettiğini bilmediğimiz birinin çıkıp âyeti Ehl-i Sünnet inancı ve yorumuna ters bir şekilde mânâlandırmasıdır. Hiç bir kimse bu âyette geçen “yakın” kelimesine “ölüm” anlamından başka bir mânâ veremez (Bkz. et-Taberî tefsir, XIV, 73-75; ez-Zemahşerî, el-Kesşâf, II, 591-592; İbnü’l-Cevzî, Zâdü’l-Mesîr, IV, 423; er-Râzî, Mefatihü’l-Gayb, XIX, 216; el-Kurtubî, el-Câmi’u li Ahkâmî’l-Kur’ân, X, 64; İbn Kesîr, tefsir, IV, 178; Sıddık Hasen Han, Fethu’l-Beyân fi Makasîdî’l-Kur’ân, V, 210-211; eş-Şevkânî, Fethu’l-Kadîr, III, 146; el-Kesimî, Mehasinü’t-Te’vil, X, 3774-75; Elmalılı, Hak Dini Kur’ân Dili, V, 3079-3081).

Muhtemelen Batınî bir inanca sahip kişiler tarafından ortaya atılan ve asırlardır bir nakarat halinde devam eden bu sakat yorumla ilgili olarak İbn Kesîr (v. 774/1372) yaklaşık 700 yıl öteden yankılanan sesiyle şöyle der :

“Bu âyetten, namaz ve benzeri ibâdetlerin insana yaşadığı ve akıllı (deli olmadığı, yükümlülük hali devâm ettiği sürece) olduğu takdirde farz olduğu anlaşılır. Nitekim Buharî’de yer alan ve İmran İbn Huseyn’den nakledilen bir hadiste Hz. Peygamber : “Namazını ayakta kıl; eğer ayakta durmaya gücün yetmezse oturarak kıl; eğer oturarak kılmaya da sıhhatin elvermiyorsa yatarak kıl!” dedi (Taksîru’s-Salât, 17). Âyette geçen “yakın” sözünü (ölüm değil de) “marifet” tarzında

hadisi ile ortaya koymuştur : “Ben nasıl namaz kılıyorsam, siz de öylece ve benden gördüğünüz gibi kılınız!”⁽¹¹⁰⁾.

anlayan mülhidlerin hatası da bu dadise göre, gün gibi âşikârdır. Zındıklar, “ma’rifet” adını verdikleri dereceye kişi ne zaman ulaşırsa, kendisinden teklifin yani bütün ibâdetlerin düşeceğini ileri sürerler. **Bu düşünce ve iddia küfürdür; sapıklıktır ve cehalettir.** Çünkü bütün peygamberler ve peygamberlere yakın olan insanlar (ashâb), insanlar içinde Allah’ı en iyi bilen ve tanıyan, Allah’a karşı olan kulluk görevlerini (hukukullah) ve Allah’ın sıfatlarını en iyi bilen kişilerdi. Ve Allah’a karşı gösterilmesi gereken saygı ve tazimi de yine en iyi onlar biliyor ve yapıyorlardı. Buna rağmen onlar, vefât ettikleri ana kadar insanlar içinde Allah’a en fazla kulluk eden, ibâdet ve hayırlara en fazla devâm eden kimselerdi” (İbn Kesir, tefsir, IV, 178; İbnü’l-Cevzî, Zâdü’l-Mesîr IV, 423, not. 1; el-Kasimî, Mehasinü’t-Te’vîl, X, 3774-75).

Bir gün ayakta duramayacak kadar rahatsız olan Hz. Peygamber namazını oturarak kılmış ve kendisine uyan cemaâte bu haliyle imam olmuş (Buhârî, Taksîru’s-Salât, 17), “hastayım; ayakta duramıyorum” diyerek namazını terk etmemiştir. Yine bir defasında da attan düşmüş ve sağ tarafı ciddi şekilde incinmişti; “attan düştüm; hastayım” diye namazını bırakmamış ve yine oturarak namaz kılmış ve bu halde cemaâte imam olmuştu (Buhârî, Taksîru’s-Salât, 17).

Bahis konusu âyetin tefsirinde Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (v. 1942) şunları söylemektedir : “...Buradaki **yakîn**’i, bazı mülhid (dinsiz)’lerin yaptığı gibi **ilm-i yakîn** mânâsına hamletmek, **küfür olur...** Cumhur-i müfessirîn (bütün müfessirler) ise bu **yakîn**’den murad, **mevt** (ölüm) olduğunu nakletmektedirler... Binaenaleyh, berhayat olduğun müddetçe (yaşadığın sürece) Rabbine ibâdet ve ubudiyette devâm ... eyle!” (Hak Dini Kur’ân Dili, V, 3080-2081).

Hz. İsa’ nın bazı söz ve davranışlarını Kur’ân-ı Kerim bize şu şekilde aktarır : “Ben şüphesiz Allah’ın kuluyum. Bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı; nerede olursam olayım, beni mübarek kıldı. **Yaşadığım müddetçe namaz kılmamı, zekât vermemi ve anneme iyi davranmamı emretti...**” (Meryem, 19/31).

Hz. Peygamber’in, hayatında bir kerre olsun ibadetini terkettiğine dair hiç bir kayıt yoktur. Bütün peygamberler, ulu ve evliyâ dediğimiz insanlar, eğer gerçekten samimi mü’min idiyse, çağdaşlarının aktardığı tarzda ulu ve evliyâ idiyse ibadetlerini asla terketmemişlerdir. Ululuk ve velilikleri samimî değil de, ekonomik veya politik gayelerle ulu ve velî idiyse onlardan ibâdet değil, inanç beklemek bile abestir.

Konuyu şöyle bağlayalım . Peygamberler yaşadıkları sürece ibâdet eden ve bunu insanlara ısrarla emreden kişilerdi. Bunun istisnası yoktur.

(110) El-Buhârî, Ezân, 18.

Allah, bizlere peygamberlere uymayı ve onların yolundan gitmeyi emretmiştir⁽¹¹¹⁾). Allah'ı sevdiğini söyleyen kişi, bu sevgisini peygambere uymak ve onun yolundan gitmekle gösterecektir⁽¹¹²⁾. Peygamberler her halleriyle temiz insanlar olmasalardı, Allah onlara uymamızı emreder miydi?

Günah işlemek peygamberlik makamı ile bağdaşmaz. İki biribirine taban tabana zıt şeylerdir. Günah işlemek şöyle dursun, Hz. Peygamber, peygamber olan kişinin “kem gözlü” ve “hain bakışlı” bile olamayacağını haber vermiştir⁽¹¹³⁾. Yine Buhârî’de yer alan bir hadiste Efendimiz : “Şayet ben de Allah’a isyân edersem O’na kim itaât edecek?” demek suretiyle⁽¹¹⁴⁾ peygamberlerin Allah’ın emir ve yasaklarına ne derece uyan kişiler olduğunu ortaya koymuştur.

Kur’ân ayrıca, peygamberlerin iyi işlerde ve hayırlarda yarısan şahsiyetlerden olduğunu haber verir⁽¹¹⁵⁾. Bu, onların tüm iyilikleri yaptıklarını, kötülüklerden uzak kaldıklarını gösterir⁽¹¹⁶⁾.

Yine Kur’ân, bütün peygamberleri “ahyâr” (en hayırlı ve seçkin) kimseler olduklarını bildirir⁽¹¹⁷⁾. Yâni onlar seçilmiş, temiz, hem de tertemiz ve hayırlı insanlardır. Âyet, peygamberlerin hepsinin böyle olduğunu bildirmiş, hiçbir ayırım gözetmemiştir⁽¹¹⁸⁾.

Peygamberler asla başkasının hakkını yememişler, bu konuda son derece dikkatli davranmışlardır. Görevlerinin gereği budur. Allah’ı gereği gibi idrak etmek insanı zulüm ve haksızlıklardan uzaklaştırır. Herhangi bir ortak malın bölüşülmesinde kılı kırk yarmışlar, zerre kadar bir haksızlığa meydan vermemişlerdir. Özellikle Hz. Peygamber’in ganimetlerin taksiminde gösterdiği titizlik dillere destandır⁽¹¹⁹⁾. Bir hadisinde ashabına hitaben şöyle buyurmuştur : “İçinizde Allah’tan en çok korkanınız, Allah’a âit haklara en

(111) En-Nisâ, 4/13-14, 65, 80...

(112) Âl-i İmrân, 3/31.

(113) Ebû Dâvûd, Hudud, 1; Cihad, 117; Nesâî, Tahrîm, 14.

(114) El-Buhârî, Meğazî, 61.

(115) El-Enbiya, 21/90.

(116) Er-Razî, XXII, 218.

(117) Saad, 38/47-48.

(118) Saad, 38/47-48. Bu âyetlerin tefsirlerine bakılabilir.

(119) Buhârî, Enbiya, 6; Tevhid, 23.

fazla dikkat edeniniz, en doğrunuz, en hayırlınız ve Allah'a en fazla itaât edeniniz benim..."⁽¹²⁰⁾.

Haklar ve insanlarla geçim konusunda son derece titiz olan peygamberin şakaları da diğer insanlarınkinden farklı idi. Şakalaşırken de daima doğru olanı söyler, doğrudan ayrılmazlardı. Bu konuda bir soru üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) : "Şakalarımda gerçek ve doğru olandan başkası ağzımdan çıkmaz" buyurmuştur⁽¹²¹⁾. Bir peygamberin en çok nefret ettiği şeylerden biri yalan olunca⁽¹²²⁾, elbette şakalarında da doğrudan ayrılmaması tabiidir.

İyi olan şeyleri yapma, kötü olan ve nefret edilenlerden uzak kalma konusunda tüm peygamberlerin Hz. Muhammed (s.a.v)'den farklı olmadığını düşünmek bir mü'minin mümeyyiz vasıflarından-
dır⁽¹²³⁾.

Şeytan veya yaratılıştan insanda var olan süflî emeller, peygamberleri günah işlemeye ve doğrudan ayrılmaya itemez. Yüce Allah buna izin vermez⁽¹²⁴⁾. Şeytan peygamberler dışında, Allah'ın temiz ve has kullarını da yoldan çıkaramaz; onlara tesir edemez; arzularını onlara benimsetemez⁽¹²⁵⁾. Bu temiz ve has kulların başında elbette peygamberler gelmektedir⁽¹²⁶⁾.

Son halkasını cinnetin teşkil ettiği psikolojik ve nörolojik rahatsızlıklar peygamberlerde bulunmaz. Delilik veya delilik türünden bir hastalığın peygamberler hakkında düşünülmesi yanlıştır. Peygamberliğini ilân ettiği zaman müşriklerin Hz. Peygamber'e mecnun, cin çarpmış v.b. sıfatlar isnad etmeleri⁽¹²⁷⁾ sadece bir tepkiden ibaretti ki, bu tür sıfatları daha önceki ümmetler de kendilerine gönderilen peygamberlere isnad etmişlerdi⁽¹²⁸⁾.

(120) Buhârî, Hacc, 32, 81; İ'tisam, 27; Müslim, Hacc, 141, 142, 214; Ebû Dâvûd, Menâsik, 23; Tirmizî, Hacc, 109; Nesâî, Menâsik, 77, 143, 188; İbn Mâce, Menâsik, 41.

(121) İ. Kesîr, Şemâilü'r-Rasûl, Beyrut, ?, s. 85, (Tahk. Must. Abdülvahid).

(122) İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübrâ, I, 378.

(123) El-Bakâra, 2/285-286.

(124) El-Hacc, 22/52; en-Nisâ, 4/113; el-Hıcr, 15/39-42; Saad, 38/82-83.

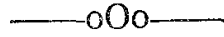
(125) El-Hıcr, 15/40; Saad, 38/83.

(126) İbnü'l-Cevzî, Zâdû'l-Mesîr, IV, 402. Ayrıca bkz. el-Enbiya, 21/73, 88; Saaffat, 37/81, 111, 122, 132; A'râf, 7/143-144; Meryem, 19/51; Sad, 38/46.

(127) El-Hıcr, 15/6; eş-Şu'arâ, 26/27; es-Saaffat, 37/46; ed-Duhan, 44/14; ez-Zariyat, 51/39; et-Tûr, 52/29; el-Kalem, 68/2, 51; et-Tekvîr, 81/22.

(128) Ez-Zariyat, 51/52; el-Kamer, 54/9.

Ölüm, her fani için kaçınılmaz bir sonudur. Peygamberler de sonu ölümle noktalanan veya tedavi edilebilen, gelip-geçici bedeni rahatsızlıklar görülebilir : Baş ve diş ağrısı, nezle, grip v.b. gibi. Bu tür bedensel rahatsızlıkları, psikolojik ve nörolojik olanlarla karıştırmamak gerekir. Birinci grup peygamberler hakkında câiz ve vaki olduğu halde, ikinciler muhaldir. Deli, saralı olmak gibi şeyler bir peygamber için aslâ düşünülemez; böyleleri peygamber olamaz.

Allah'ın peygamberlerine vahiy yoluyla bildirdiği emir ve nehi-lerle diğer hususların tebliğinde yani bunların insanlara ulaştırıl-masında “unutma” olamaz⁽¹²⁹⁾. Vahiyle ilgili konulardaki unutma ile günlük işlerdeki unutma birbirine karıştırılmamalıdır. Peygam-ber olan kişinin vahye dayalı konularda özellikle “tebliğ” den önce unutma durumuna düştüğü kabul edilirse her şey alt-üst olur. Ken-dilerine ve tebliğ ettikleri dinlerine itimat belli ölçüde sarsılır⁽¹³⁰⁾. Kur'ân'da Hz. Âdem'e nisbet edilen “nisyan” (unutma)'nın tebliğ ile ilgisi yoktur⁽¹³¹⁾.

Birkaç defa belirttiğimiz gibi, peygamberler “vahiy” ve “tebliğ” le ilgili olmayan; yani bir vahyin yorum, şerh ve izahı durumunda olmayan ve hüküm koymayı (teşrî) ilgilendirmeyen konularda diğer insanlar gibidirler. Bu gibi konularda yanılma, şüphelenme ve unut-ma olabilir. Bir işin kompedanı durumunda olan usta, ustabaşı veya kalifiye eleman gibi peygamber o işi bilmeyebilir. Bu da son derece doğaldır. Meselâ Hz. Peygamber bir demirci gibi, demircilik zanatı-nın inceliklerini, bir marangoz gibi bu zanaatın püf noktalarını, sır-larını; hattâ âlet ve avadanlığın kullanılmasını, bakımını bilmeyebi-lir. Sanırım şu misâller konuyu daha da açıklığa kavuşturur :

Bir gün Medine'de Hz. Peygamber bahçe sahiplerinin hurma ağaçlarıyla ilgilendiklerini gördü ve ne yaptıklarını merak edip sor-du. “Tozlaştırma” yapıyorlar (telkîh), cevabını alınca :

(129) El-A'lâ, 87/6.

(130) Geniş bilgi için bkz. er-Razî, M. Gayb, XXIX, 141-143.

(131) Tâhâ, 20/115. Geniş bilgi için bkz. er-Razî, M. Gayb, XXII, 123-124. Yine Kur'ân-ı Kerim'de (Tâhâ, 20/121) Hz. Âdem'e nisbet edilen “karşı geldi” ve “yolunu şaşırdı” ifadelerinin “tebliğ” le ilgisi yoktur. Bkz. er-Razî, M. Gayb, XXII, 125-129.

“Bunun bir fayda sağlayacağını zannetmem” dedi. Bu haberin kendilerine ulaşması üzerine bahçe sahipleri yapmakta oldukları işi bıraktılar. Mevsimi gelince hurmalar hasat edildi ve verimin eskiye göre oldukça düşük olduğu görüldü. Durum Hz. Peygamber’e bildirildi. Efendimiz : “Bunlar dünya işleridir; siz bu işleri benden daha iyi bilirsiniz; bildiğiniz gibi yapmaya devam ediniz” buyurdu⁽¹³²⁾.

Hendek savaşı devâm ettiği sırada Hz. Peygamber, Gatafanlılarla sulh yapmak niyetiyle onların harp sahnesinden çekilmelerini temin için kendilerine Medine’nin mahsulünün 1/3’ini vermeyi düşünmüştü. Bu plânını sahabenin ileri gelenlerine açtı. Onlar Hz. Peygamber’den, yapmayı düşündüğü bu işin Allah’tan aldığı bir talimat (vahiy) gereği mi, yoksa şahsî fikri mi olduğunu sordular. “Şahsî görüşümdür” deyince de plâna karşı çıktılar. Hz. Peygamber, bu görüşünden vazgeçip onların görüşlerine uymuştu⁽¹³³⁾.

Benzeri bir durum da Bedir muharebesindeki yer seçiminde görülmüştü. Hz. Peygamber tarafından seçilen yerin “vahye” dayandığını öğrenen Hubâb İbn Münzir başka bir teklifle Hz. Peygamber’e gitti. Onu dinleyen Hz. Peygamber kendi plânından vazgeçti⁽¹³⁴⁾. Hendek savaşında, Medine’den çıkmayıp şehirde kalma ve çevreye hendek kazma fikri de aslen İranlı olan Selman-ı Farisî’nin önerisi idi ki, Hz. Peygamber bu öneriyi de benimsemişti⁽¹³⁵⁾.

Hudeybiyye barışı esnasında ve özellikle barış şartları konusunda ise Hz. Peygamber “vahye” dayandığı için, Hz. Ömer başta olmak üzere sahabenin itirazlarını dikkate almamıştı. Sonuç parlak bir şekilde müslümanların lehinde tecelli etti⁽¹³⁶⁾.

Peygamberlerin asıl görevi insanları iki cihan saadet ve mutluluğuna ulaştırmak, gerekli olan klavuzluğu üstlenmektir. Çeşitli konularda onları aydınlatmak ve yol göstermektir. İnsanların yakın ve uzak dünyası ve bu dünyanın ayrıntı ile ilgili teknik işlerini ilgilendiren konularda —nadiren de olsa— yanılmaları, peygamberler için bir noksanlık ve kusur değildir. Görevlerinin esasını, yol

(132) Müslim, Fedail, 141; İbn Mâce, Rühûn, 15; İ. Hanbel, V. 16, 298; VI, 128.

(133) İbn Hişâm, es-Sîre, III, 234.

(134) Aynı eser II, 272. Bedir ve Hendek savaşlarının plânlanması ve yapılan plânların uygulanması hakkında geniş bilgi için bkz. M. Hamidullah, İslâm Peygamberi, İst. 1972, I, 159-165, 171-174.

(135) İbn Hişâm, Sîre, III, 235.

(136) Buhârî Cizye, 18; Meğâzî, 35; Tefsir, 5; İbn Hişâm, Sîre, III, 331.

göstericilik teşkil etmekle birlikte, teknik ve maddî konularda herseyi bilmeleri beklenemez.

—oOo—

Peygamberler, kendilerini halkın gözünde küçük düşürecek, aslî görevleri olan tebliğ'i zedeleyecek ayıp ve kusurlardan uzaktırlar. Soy ve sop bakımından temiz ve mükemmel kişilerdir. Ana ve babaları, hattâ yakın çevrelerinden ötürü insanları kendilerinden soğutup nefret ettirecek soysuzluk sayılabilecek davranışlardan korunmuşlardır.

Peygamberler, akıllı, zeki ve uyanık kimselerdir. Bön, ahmak ve ebleh değildirler; aklî bir dengesizlikleri de yoktur. Kendilerine vahiy gelen zatların, zihnen ve rûhen mükemmel olmaları şarttır.

Yaratılışları kusursuzdur. Organ sakatlığı veya halkı kendilerinden soğutup tiksindirecek beden rahatsızlıkları ve maddî ayıpları yoktur. Hepsi fizik olarak mükemmel, yiğit yaratılışlı ve cesur kimselerdir. Kendilerini küçük düşürecek iş ve mesleklerle uğraşmazlar.

Cesaretleri tam ve mükemmeldir. Bu mükemmel cesaretleri sebebiyle insanların karşısına tek başlarına çıkmışlar, ilâhî gerçekleri en gür sadalarıyla haykırmışlardır. Hak yola çağırmada maruz kaldıkları tehlikelere yıllar boyu yılmadan göğüs germişlerdir.

Peygamberler güzel ahlâkı benimsetme göreviyle de yükümlü oldukları için, kendileri içinde yaşadıkları dönemde, insanların ahlâk bakımından en mükemmelleri idiler. Her türlü güzel huyun sahibi idiler. Kaba kişiler değillerdi. İlişkilerinde insanlara karşı son derece yumuşak ve nazik idiler. Eğitim görmeseler de medenî insanlardı. Bu medenîlik onların hem ruhlarında, hem de fitratlarında mevcut idi. Bedevî insanlarda daha fazla görülen sertlik, huysuzluk, geçimsizlik ve kaba hareketler peygamberlerde bulunmaz.

—oOo—

Buraya kadar peygamberlere ait;

— S ı d k : Doğruluk;

— E m a n e t : Güvenirlik;

— T e b l i ğ : Allah'tan aldığı vahiyleri eksiksiz olarak kullara ulaştırma;

— İ s m e t : Günahlardan uzak kalma;

— F e t a n e t : Zeki ve akıllı olma şeklinde sıralanan sıfatları incelemiş ve gerekli bilgileri vermiş bulunuyoruz.

—oOo—

Müslümanların ve özellikle Ehl-i Sünnet'in peygamberler hakkındaki inanç ve itikadı budur. Buna karşılık **Ehl-i Kitâb**" adıyla anılan Yahûdi ve Hristiyanlar peygamberleri sıradan insanlarmış gibi kabul etmişler⁽¹³⁷⁾ ve onlara her türlü çirkin hareketi ve günahı lâıyk görmüşlerdir. Onların kutsal kitaplarında peygamberlere reva gördükleri öyle günahlar vardır ki, bir müslüman bunları okumaktan hicap duyar. Özellikle Lût (a.s.)'un öz kızlarıyla olan ilişkilerini⁽¹³⁸⁾ ve Dâvûd (a.s.)'un cephede çarpışan bir kumandanının hanımıyla arasında geçtiği söylenen macerayı⁽¹³⁹⁾ bir mü'min, yüzü kızarmadan okuyamaz.

Verilen bilgilerden sonra yirminci yüzyılda bir müslüman, halâ yer yer anlatılmakta olan Eyyub Peygamber'in yaralarına kurtlar düştüğüne; Yûsuf (a.s.)'un Züleyha ile bir aşk macerası yaşadığına artık inanmaması gerektiği inancındayım.

(137) Hristiyanlar sadece Hz. İsâ'nın günahsız (ismet sahibi) olduğunu kabul ederler.

(138) Tekvin, 19/29-38. Ve ayrıca bkz. Tekvin, 38/1-30; II. Samu. 11/2-27.

(139) II. Samuel, 11/2-27; 12/1.16.

Yukarıda verilen bilgilerle ilgili olarak zikredilen kaynaklardan başka şu eserlere bakılabilir : Matüridî, Kitâbü't-Tevhid; Cüveynî, el-İrşâd; Gazzâlî, el-İktisâd fi'l-İ'tikâd; Şehristanî, Nihâyetü'l-İkdâm; Fahrüddin er-Râzî, el-Muhassal; Beydâvî, Tavalî'u'l-Envar; Teftazanî, Şerhu'l-Makâsîd ve Şerhu'l-Akâid; Cürcanî, Şerhu'l-Mevâkır; Beyadî, İşâratü'l-Merâm; Aliyyü'l-Kâri, Şerhu'l-Fıkhı'l-Ekber.

Ve ayrıca bkz. el-Mevdûdî, Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber, Ank. 1983-1984 (terc. Ahmet Asrar); K. Işık, Matüridî'nin Kelâm Sisteminde İmân, Allah ve Peygamberlik Anlayışı, Ank. 1980; Muhittin Bahçeci, Peygamberlik ve Peygamberler, İst. 1977. Son zikredilen eserden diğerlerine nisbetle daha çok faydalanılmıştır.